

Chefsjustitieombudsmannen
Erik Nymansson

Kritik mot Attunda tingsrätt för dröjsmål med att avgöra ett tvistemål utan att utfärda stämning

Beslutet i korthet: ChefsJO har granskat handläggningen av ett tvistemål vid Attunda tingsrätt. Av utredningen framgår att tingsrätten har bedömt käromålet som uppenbart ogrundat och avslagit det utan att utfärda stämning.

ChefsJO uttalar att eftersom stämning bör utfärdas utan dröjsmål ligger det i sakens natur att en domstol så snart som möjligt bör bedöma om det finns förutsättningar att genast meddela dom i ett mål utan att stämning utfärdas. Även om detta ibland kan vara en svårbedömd fråga som kan kräva erfarenhet bör något längre dröjsmål med att avgöra målet på detta sätt inte kunna godtas.

Handläggningen av målet pågick under cirka ett års tid och inga aktiva handläggningsåtgärder vidtogs under drygt tio månader. ChefsJO konstaterar att en så långsam och passiv handläggning givetvis inte är acceptabel och kritiserar tingsrätten för dröjsmålet.

Under större delen av handläggningen var det en tingsfiskal som ansvarade för målet. ChefsJO gör vissa uttalanden rörande fördelningen av lednings- och arbetsuppgifter inom domstolen och understryker att det är av särskild vikt att domare under utbildning får det stöd och den hjälp som arbetsuppgifterna kräver och att arbetsuppgifterna alltid anpassas till den enskilde domarens erfarenhet.

Anmälan

I en anmälan till JO den 4 augusti 2025 framförde AA, genom BB, klagomål mot Attunda tingsrätt för långsam och bristfällig handläggning av ett tvistemål. Av anmälan med bilagor framgick i huvudsak följande. Målet inleddes genom stämningsansökan den 20 augusti 2024, men sedan september 2024 har inga åtgärder vidtagits i målet. Anmälaren påpekade dröjsmålet för tingsrätten i en skrivelse i mars 2025, men denna har inte registrerats i målet.

Utredning

Tingsrätten yttrade sig genom lagmannen CC och anförde i huvudsak följande.

Handläggningen av målet

Stämningsansökan kom in till tingsrätten den 20 augusti 2024. Där yrkade käranden att svaranden skulle betala skadestånd med 5 200 000 kr. Yrkandet avsåg ”ersättning för ekonomisk skada, medicinsk skada, företagsskada och

moralisk skada”. Som skäl för talan gjorde käranden gällande att svaranden, genom att bl.a. framföra påståenden och klagomål mot honom på felaktiga grunder, flyga drönare över hans fastighet samt beljuga honom i polisförhör, orsakat honom skada.

Den 29 augusti 2024 förelades käranden att betala ansökningsavgift. Den kom att betalas den 4 september 2024. Samma dag lottades målet till en rotel på tingsrättens avdelning 1 (1:10). Ansvarig domare för den aktuella roteln var en tingsfiskal.

Den första handläggningsåtgärd som vidtogs var att tingsrätten förelade käranden att komplettera ansökan. Ett sådant föreläggande – vid äventyr av avvisning av talan – utfärdades den 6 september 2024.

Den 16 september 2024 begärde käranden anstånd med att besvara föreläggandet. Anstånd begärdes till och med den 30 september. Tingsrätten beviljade anståndet. Den 30 september 2024 inkom sedan ett yttrande med en komplettering från käranden.

Någon dagboksford åtgärd kom därefter inte att vidtas i målet förrän den 22 maj 2025. Chefsrådmannen på avdelningen beslutade då att lotta om målet till en annan rotel med en rådman som ansvarig domare.

Den ansvarige rådmannen meddelade dom i målet den 22 augusti 2025. Domen meddelades på handlingarna och utan att stämning utfärdades. Kärandens talan avslogs således som uppenbart ogrundad enligt bestämmelsen i 42 kap. 5 § rättegångsbalken.

Käranden överklagade domen. Den 26 september 2025 beslutade Svea hovrätt att inte meddela prövningstillstånd ...

I sitt klagomål till Justitieombudsmannen gör käranden gällande att dennes ombud den 4 mars 2025 påtalat dröjsmål med handläggningen genom en skrift till tingsrätten. Någon sådan skrift har emellertid inte registrerats i målet. En motsvarande skrift har dock den 4 mars 2025 registrerats i ett annat liknande mål med samma kärande ...

Utredningen

Chefsrådmannen för den avdelning där målet handlagts har yttrat sig. Det har även den tingsfiskal som hade målet lottat på sig från den 1 oktober 2024 till den 22 maj 2025. Även den rådman som därefter hade ansvar för målet och sedermera avgjorde det har yttrat sig. Yttrandena bifogas ... Samtliga tre har fått del av detta yttrande.

Tingsrätten har vidare efterforskat den skrift som käranden uppger att ombudet gav in den 4 mars 2025.

Tingsrätten redogjorde för den rättsliga regleringen och redovisade därefter följande bedömning.

Handläggningen av målet

Redan inledningsvis vill jag vara tydlig med att klaganden har rätt i att handläggningstiden – liksom inaktiva tiden – vid tingsrätten naturligtvis har blivit för lång.

Bestämmelsen i 42 kap. 5 § rättegångsbalken är fakultativ och innebär att rätten omedelbart kan meddela en dom och avslå käromålet (se Rättegångsbalken, JUNO version:98 2025-06-11). Högsta domstolen har uttalat att bestämmelsen ska tillämpas restriktivt och att begreppet uppenbart ogrundat ska ges en tolkning som svarar mot de låga krav som gäller för att en tvist ska anses seriös och reell i den mening som avses i artikel 6:1 i Europakonventionen (se rättsfallet NJA 2013 s. 813 med hänvisningar).

Bestämmelsen tar således enligt min mening sikte på tämligen klara fall. Det hindrar dock inte att det ändå ibland kan vara en svårbedömd fråga om den aktuella bestämmelsen kan tillämpas eller inte. Det är också en fråga som enligt min bedömning kan kräva erfarenhet.

Som framgår av chefsrådmannens yttrande var målet inledningsvis lottat på en tingsfiskal. Från den 1 oktober 2024 var det dessutom en ny tingsfiskal på tingsrätten som fick ansvar för målet. Av den utredning som genomförts framgår att tingsfiskalen under hösten 2024 diskuterade målet med sin handledare och chef, varvid frågan om en tillämpning av 42 kap. 5 § var uppe. Målet borde enligt min mening redan kring denna tidpunkt ha lottats över på en ordinarie domare. Att det kom att dröja åtta månader innan så skedde är beklagligt. Det är också beklagligt att domen kom att dröja ytterligare några månader.

Tingsrätten har vissa väl inarbetade rutiner för att säkerställa att tingsfiskaler inte ska behöva handlägga mål som bör hanteras av ordinarie domare. Tingsrätten har även rutiner för att mål avgörs i rimlig tid och att det sker bevakningar så att mål inte blir liggande utan åtgärder längre tider. Denna händelse har dock visat att vissa av dessa rutiner behöver skärpas och utökas.

Jag avser att vid tingsrätten foga prövningar enligt 42 kap. 5 § andra meningen rättegångsbalken till sådana frågor som fiskaler ska anmäla till sin chef och att utgångspunkten ska vara att de inte behöver pröva dessa. En otydlighet har tidigare funnits här. Tingsrätten skärper också sina rutiner för bevakning av mål där inga dagboksförda åtgärder vidtas under viss tid.

Som framgår av tingsfiskalens egna yttrade upplevde denne också en mycket tung arbetssituation och ansåg sig inte få tillräckligt stöd. Jag ser allvarligt på det och kommer att följa upp frågorna. Helt klart är att tingsfiskalen under den aktuella tiden hade ett omfattande målansvar som denne egentligen inte borde ha. Det har nu på den aktuella avdelningen säkerställts att så inte kommer bli fallet framöver.

Skriften från kändan

Som nämnts har tingsrätten inte registrerat någon sådan skrift som kändan enligt sitt klagomål gav in till tingsrätten den 4 mars 2025. En liknande skrift har dock samma dag registrerats i ett annat liknande mål med samma kändan [...]. I det målet finns en anteckning från den handläggare som registrerade handlingen om att en felaktig registrering först skett och en rättelse därefter skett genom att ett dokument bytts ut.

Det har inte kunnat klarläggas vad som närmre skedde vid registreringen. Eftersom e-postloggar endast sparas i 90 dagar har det inte heller varit möjligt att få fram dessa från tillfället. Anteckningen från handläggaren kan dock tyda på att något gick fel i samband med registreringen. Eftersom kändan samtidigt gav in två närmast likalydande handlingar i två olika mål kan en handling av misstag ha förblivit oregistrerad. Normalt sett är tingsrättens befattningshavare dock uppmärksammade på sådana risker.

Rättsliga utgångspunkter

Vissa bestämmelser om en domstols handläggning av tvistemål

I 42 kap. rättegångsbalken (RB) finns bestämmelser om stämning i tvistemål och vilka åtgärder som rätten ska vidta när en ansökan om stämning kommer in till domstolen.

I 5 § föreskrivs att rätten ska utfärda stämning på svaranden, om ansökningen inte avvisas. Om kändans framställning inte innefattar laga skäl för käromålet

eller om det annars är uppenbart ogrundat får rätten dock genast meddela dom i målet utan att stämning utfärdas.

I 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen finns ett uttryckligt krav på att en rättegång ska genomföras inom skälig tid. Vidare framgår av 42 kap. 6 § tredje stycket RB att rätten ska driva förberedelsen i ett tvistemål med inriktning på ett snabbt avgörande av målet.

Fördelningen av lednings- och arbetsuppgifter inom domstolen

Av 1 § första stycket förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion (tingsrättsinstruktionen) framgår att lagmannen ansvarar för tingsrättens verksamhet och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt. Av detta följer att lagmannen är den som är ytterst ansvarig för att mål och ärenden drivs fram mot ett avgörande inom skälig tid. I det ansvaret ligger en skyldighet att agera och vidta åtgärder när ett mål inte kan avgöras inom rimlig tid. (Se bl.a. mitt beslut den 3 december 2025, dnr 9421-2024 m.fl., och NJA 2021 s. 83 p. 11-13.) Om domstolen är indelad i avdelningar som leds av en chefsrådmann har även han eller hon ett ansvar för verksamheten på sin avdelning (se bl.a. 2 §). Grunderna för fördelningen av arbetsuppgifterna och de övriga bestämmelser som behövs för verksamheten i tingsrätten ska framgå av arbetsordningen (se 8 §).

Enligt 15 § första stycket tingsrättsinstruktionen ska det för varje mål och vid varje tidpunkt finnas en ansvarig domare. Det innebär att det i första hand är denna domare som ansvarar för att handläggningen av ett mål står i överensstämmelse med gällande rätt. JO har tidigare uttalat att det i den enskilda domarens ansvar också ligger att domaren ska underrätta domstolens chef om handläggningen av de mål han eller hon ansvarar för inte fortskrider på ett acceptabelt sätt. (Se bl.a. JO 2024 s. 39, dnr 4254-2023.) Om domstolen är indelad i avdelningar som leds av en chefsrådmann bör domaren dock i första hand vända sig till chefsrådmannen.

Om lagmannen, eller i förekommande fall chefsrådmannen, får information om att ett mål inte har avgjorts inom skälig tid eller inte fortskrider på ett acceptabelt sätt kan, och bör, denne utöva sitt chefskap genom att diskutera den uppkomna situationen med den ansvariga domaren. Lagmannen eller chefsrådmannen bör också vara skyldig att vid behov vidta lämpliga åtgärder. Detta kan t.ex. innefatta att erbjuda domaren en lättnad i arbetsbördan antingen genom en begränsning i tilldelningen av nya mål eller genom en möjlighet att lämna över mål till en annan domare. (Jfr bl.a. JO 2008/09 s. 42, dnr 1677-2006, JO 2015/16 s. 57, dnr 6119-2013, och NJA 2021 s. 83 p. 12-13.)

Av 5 § tredje stycket tingsrättsinstruktionen framgår att det för varje tingsfiskal ska utses en ordinarie domare som handledare. Av 11 § första stycket framgår vidare att en tingsfiskal inte får tilldelas arbetsuppgifter i större omfattning än vad som är lämpligt med hänsyn till fiskalens erfarenhet av arbete i domstol. En fiskal får inte heller tilldelas arbetsuppgifter som kräver särskild erfarenhet. Vid

tilldelningen av arbetsuppgifter ska fiskalens behov av att delta i utbildning beaktas. Vid sidan av lagmannen ansvarar handledaren för att fördelningen av arbetsuppgifter till fiskalen sker på det sätt som anges i första stycket.

Enligt den arbetsordning som gällde för Attunda tingsrätt under det aktuella målets handläggning skulle chefsrådmännen verka för att arbetsbelastningen var jämnt fördelad inom och mellan tingsrättens avdelningar och vid behov göra omfördelningar av mål och ärenden. Chefsrådmännen skulle även med hänsyn till bestämmelserna i 11 § tingsrättsinstruktionen hålla sig underrättade om de mål och ärenden som handlades av tingsfiskaler. Chefsrådmännen fick även besluta om tillfälliga avvikelser från lottningsordningen, varvid särskilt bl.a. bestämmelserna i 11 § skulle beaktas.

Registrering av handlingar

Under handläggningen av ett mål ska det fortlöpande registreras vilka handlingar som kommer in till domstolen, vilka åtgärder som domstolen utför i målet och vad som i övrigt förekommer i det (se 5 § förordningen [1996:271] om mål och ärenden i allmän domstol).

Bedömning

Det aktuella målet inleddes genom en stämningsansökan som kom in till tingsrätten den 20 augusti 2024. Målet lottades till en rotel som en tingsfiskal ansvarade för. Efter föreläggande från tingsrätten kompletterade käranden ansökan den 30 september. Någon dagboksförd åtgärd vidtogs därefter inte i målet förrän den 22 maj 2025 då chefsrådmannen på avdelningen lottade om målet till en annan rotel med en rådmann som ansvarig domare. Rådmannen meddelade en dom i målet den 22 augusti 2025 där käromålet bedömdes som uppenbart ogrundat och avslogs utan att stämning utfärdades med stöd av 42 kap. 5 § första stycket andra meningen rättegångsbalken.

Tingsrätten har redogjort för att det från den 1 oktober 2024 var en ny tingsfiskal på tingsrätten som fick ansvar för målet. Tingsfiskalen övervägde redan inledningsvis om stämningsansökan och kompletteringen var tillräckliga för att lägga till grund för rättegång, men ansåg att bedömningen var svår och att den höga arbetsbelastningen på avdelningen gjorde det svårt att hitta utrymme för mer tidskrävande arbetsuppgifter. Hon vände sig även till andra rådmän på avdelningen, men upplevde att det var svårt att få den hjälp hon behövde av andra domare. Tingsfiskalen diskuterade målet med sin handledare och chef under hösten 2024, varvid frågan om en tillämpning av 42 kap. 5 § RB var uppe. Lagmannen har i remissyttrandet anført att målet redan kring denna tidpunkt borde ha lottats över på en ordinarie domare. Han har även anført att det är beklagligt att det kom att dröja åtta månader innan så skedde och att det dessutom tog ytterligare några månader innan dom meddelades.

Chefsrådmannen på avdelningen har vidare konstaterat att tingsfiskalen tog ansvar för målet genom att vända sig till honom och att han borde ha lottat över målet till en rådmansrotel tidigare på grund av att det kunde ifrågasättas om det

var lämpligt för en tingsfiskal. Även den rådman som sedermera avgjorde målet har anfört att målet krävde en del överväganden.

Som JO tidigare har uttalat bör stämning utfärdas utan dröjsmål. Så snart en stämningsansökan har kommit in bör således rätten ta ställning till om den behöver kompletteras eller om stämning kan utfärdas. Givetvis kan i vissa fall viss tid fordras för överväganden av rättslig art innan beslut kan fattas. I de fall där ställningstagandet innebär att ansökan behöver kompletteras bör ett föreläggande snarast utfärdas. Att ställningstagandet ska ske skyndsamt har betydelse bl.a. ur den synpunkten att en svarande inte under någon längre tid bör hållas ovetande om att talan har väckts mot honom eller henne. (Se bl.a. JO 1982/83 s. 24, dnr 2900-1981, och JO 2005/06 s. 52, dnr 4498-2003.)

Eftersom stämning bör utfärdas utan dröjsmål ligger det i sakens natur att en domstol så snart som möjligt bör bedöma om det finns förutsättningar att med stöd av 42 kap. 5 § första stycket andra meningen RB genast meddela dom i ett mål utan att stämning utfärdas. Bestämmelsen, som är fakultativ, ska dessutom tillämpas restriktivt (se bl.a. prop. 1983/84:78 s. 43–45, NJA 1998 s. 278 och Fitger m.fl., Rättegångsbalken [10 december 2025, Version 99, JUNO], kommentaren till 42 kap. 5 §). Den torde således i likhet med vad tingsrätten anfört endast bli tillämplig i tämligen klara fall. Jag instämmer visserligen med tingsrätten att detta inte hindrar att det ändå ibland kan vara en svårbedömd fråga om den aktuella bestämmelsen kan tillämpas och att denna bedömning kan kräva erfarenhet. Mot bakgrund av det ovan sagda bör något längre dröjsmål med att tillämpa bestämmelsen dock inte kunna godtas.

I det aktuella målet skickade tingsrätten ett kompletteringsföreläggande till käranden i ett tidigt skede. Efter att kompletteringen inkom i september 2024 vidtog tingsrätten dock inga aktiva handläggningsåtgärder förrän domen meddelades i augusti 2025. En så långsam och passiv handläggning är givetvis inte acceptabel. Tingsrätten kritiserar för dröjsmålet.

Attunda tingsrätts arbetsordning innehöll vissa rutiner om bl.a. måluppföljning, omfördelning av mål och tingsfiskalers handläggning av mål. Tingsrätten har i remissyttrandet anfört att domstolen har rutiner för att säkerställa att tingsfiskaler inte ska behöva handlägga mål som bör hanteras av ordinarie domare, samt för att mål avgörs i rimlig tid och att det sker bevakningar så att mål inte blir liggande utan åtgärder längre tider. Tingsrätten har dock konstaterat att denna händelse visat att vissa av dessa rutiner behöver skärpas och utökas. Jag ser därför positivt på att tingsrätten avser att vidta åtgärder i dessa avseenden.

Lagmannen har konstaterat att tingsfiskalen under den aktuella tiden hade ett omfattande målsvar som hon egentligen inte borde haft. Enligt honom har det dock på den aktuella avdelningen säkerställts att så inte kommer bli fallet framöver. Lagmannen har även anfört att han kommer att följa upp tingsfiskalens upplevelse av en tung arbetssituation och bristande stöd. Detta är

positivt och jag vill i sammanhanget understryka att det är av särskild vikt att domare under utbildning får det stöd och den hjälp som arbetsuppgifterna kräver och att arbetsuppgifterna alltid anpassas till den enskilde domarens erfarenhet (jfr bl.a. 5 och 11 §§ tingsrättsinstruktionen).

Av utredningen framgår att AA, genom BB, gav in en skrift till tingsrätten den 4 mars 2025 där han bl.a. klagade på långsam handläggning. Skriften kom dock inte att registreras i målet och enligt tingsrätten har det inte kunnat klarläggas vad som närmare skedde vid registreringen. Inlagan borde naturligtvis ha registrerats och tingsrätten kan därför inte undgå kritik för denna brist.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av chefsJO Erik Nymansson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Erik Thilén har föredragit ärendet och byråchefen Stefan Nyman har deltagit i beredningen.